

Суьйра-Корта

II- корта

(Т1аьхье. Юьхь еша □ 9-11 журналашкахь)

□

Блаьстенна хьастаделла, бодделлачу лаьттах буса сахиллалц декхна х1уо, т1уналлах т1анк-аьлла дуьзна, дистина, дахарлахь глаьтина, юха мархашка дирзира.

Лаьмнашкара ловзабаьлла схьакерчинчу махо, х1уп аьлча санна, генна малхбузехьа аг1ор лаькхира парталъевлла мархаш, комаьршша лаьтта т1е йовха з1аьнарш яржо раг1 лаьцначу малхана маршо а йоккхуш.

Кирхьанна т1ехьа лачкъийна латтийна, х1инцца гучудаьккхинчу нускалх терра, туй тесна бен хьожур воцуш, Iаламан исбаьхьа сурт, серладолуш, д1ах1оьттира.

Хан-г1але – нахийн дуьненан дега юккъе боьдучу некъан ков.

Юькъачу хьаннаша корсбина*(9) лекха ши лам, ч1апломана чарташ санна, боглабелла лаьтта. Суьйра-Корта олу цаьршиннах.

Басеш, тог1еш, Iаннаш.

Лаьмнийн хлайкал

Автор: Administrator

01.02.2018 11:50 - Обновлено 01.03.2018 16:08

Іаламо шен исбаьхьчу бустамех маша бузуш кхелина къилбаседе тулгѐнах сеттачу Теркан-дукъа тѐ кхаччалц сьхаеллало. Къилбехъа буьрса бода хилла лаьмнаш ду – Іаламо доьттина тлулган пенаш. Уьш изшийна, царна тѐхула ваьлла бен, тѐдахьалур дац мостагчунна шен къиза куьг оцу лаьмнийн хьомсарчу берашна – нахашна.

Хан-гала, Суьйра-Корта...

Историн дукха аглонаш листаелла кхузахь.

Уггаре а дуьне дезачу хенахь хийла къонахчунна ложалла карийна хлокху арен тѐхь, буьрсачу глонан пенашкахь. Пѐлг биллал меттиг яц ций Іаноза, цъа а тлулг, тарх, дитт дац бѐаьхойн шовкъе кхайкхар, луьрачу чевно ловжийна шийла мохь, ложаллин тѐаьхъара шабар-шибар шеца дѐахудаза.

Хан-галин да хила кадаьллачо, шеко йоццуш, ала тарлора – хлокху исбаьхьчу, къармазечу мехкан да ша хилар.

Суьйра-Коьртан мокхаза ши корта туьраца дѐатесначун – оцу къармазечу мехкан къармазечу берашка корта тѐлабайтар дара, горахлоттор.

Амма иза а, я важа а кхочушдаделла цъа а вац.

Кхин да ца оьшу хлокху лаьмнашна а, ненан майра ца оьшу оцу берашна а. Хѐара мохк буьрса бу мостагчунна, кхайкхаза веанчу хьешана. Амма шен акхачу маршонехь ша аьрха кхийначу берашна – комаьрша, токхе, беркате.

Тахана дахарца кхехкаш ю гѐап.

Хеназа а дац хинца-м, дукха лаьттина набаран тар тесна а.

Хлокху мехкан массо а къаьмнийн меттанашкахь хезачу къамелаша аьзнийн уьйриг кхоьллина хлаваэхь. Шайн дайшца къийсалуш санна, говрийн терсар а дац хлумма тлаьхьадисна. Маьлхан злаьнарш болатан герзашца юха серлонаш етташ, ловзу. Массо а маьлехь летийначу цлериин клур блаьргаш чу оьху. Даккхийчу цлеста еш чуьра хьалагьутту лаь, гобаьккхина чомехь хьожа а яржош – блаьхошна кхача бу кечбеш.

Базарахь санна, глугл ду кхузахь глаьттина. Цхьа тамашийна къоналлин шовкъ ю яьржина, дог-ойла глаттош. Хинц-хинцца тломадовла кечделлачу олхазарех, тлах-аьлла, хлокху денна дахчийна, тлеман барзакъо къевлинчу куьцечу догмашна цхьана а тайпана новкъарло ца хуьлу-кх аьлла, хета и аьчках дина герзаш – глёмукъаш, тарраш, жамболаташ, чхьонкарш, секхалодмаш.

Аьстмар, юхьа тлехь ца гайтахь а, дагахь саготта ву тахана.

– Тархан гучувалаза ву хинца а? – тлевчанчу Лечега юх-юха а ло цо изза хаттар.

– Хлаь, – доцца жоп ло вукхо а.

– Лаа висаний-те? Новкъахь бохам хили-те?

– Са ма гаттадехьа, Аьстмар, глорасиз бер даций-х иза. Цо дикка некътоха безаш нисделла. Блов йоттар геноухь ду церан. Вайн хабар а тлаьхьуо кхаьчна хир ду, цундела хьевелла. Хинцца схьакхочур ву, вайн низам хууш ма ву иза.

– Хьан доттагI Коьра ма кхоьлина го суна, цахь сингаттаме хIумма-м ца хилла? –
Аьстмаран тидамера ца долу хIора бIаьхочун, ур-атталла, оьзга*(20) озаялар а.

Леча доттагIчуьнга дIахьаьжира. Коьра самукъадолуш вацара, ойланца геннахь вара
иза.

– Ца хилла, – велакъежира Леча. – Деган чевнаш ю Iийжарш, кхераме лазар дац
кхеттарг...

Суьйра-Коьрте схьагулло аьлла, Аьстмаран кост схьакхаьчча, Леча а, Аьрзу а Коьра
волчу вахча, иза цахь ца карийра царна. И вахана меттиг хууш деваша а вацара. Амма
доттагIашна цхьа хIума хаьара – хIокхарах дагавалар а доцуш, Iудика а ца еш,
вогIу-воьду а доцуш, иза къайлавалар - цхьа доккха бахьана хила дезара, боккха цатам.
Девешица йолу юкъаметтиг кIант шен доттагIех мел лечкьо гIертарх а, хIокхарна евзаш
яра, делахь а цахуучуха лелара. Хаьара, Коьрин иза цхьаьнца бекъа йишйоцу,
базбелла гIайгIа-бала буй. КIентан а ма яра шен деган доттагIашца яхь.

Новкъахь тIенисбелира хIорш воьхначу Коьрина. Цо дийцира шена ПетIамат йовзар а,
цуьнан цIеххьана яр а. Ткъа Лечина а, Аьрзуна а цо йийцарехь евзира цхьа сахьт хьалха
шайна новкъахь дуьхьалкхетта герзах йоттаеллачу гIеранца гина йоI. Коьра кхийтира –
йоI юха а йийсарехь нисъеллера. Цуьнах хилларг ца хууш, иза коьртера дIа ца йолуш,
гIайганехь вара жимха. Делахь а, дог ца дуьллур диканах. ДоттагIаша а дош деллера,
кхузара юхадирзича, оцу йоIах хIун хилла хьовсур ду аьлла.

– Тархан схьакхечи! – кхаь баьккхира Аьрзус, шен ирачу бIаьрсица геннара иза гина.

ДоттагIийн сапаргIатделира.

Цхьа сахьт даьлча дIадолор ду тIеман хьуьнарш. Хьурмате хьеший схьабаьхкичхьана,
берриге а кечам болуш бу.

Уьш, сиха а боцуш, парглатчу боларца бахана, лекхочу гу тлехь шайна кечйинчу меттехь длатарбелира. Царна юкъахь духарца а, леларца а къаьсташ алссам хьеший бара.

– Аьстмар, дло тамашийна чалба коьртахь ерг мичара ву? – хаттар ца дича ца лавелира Кьора.

– Мисарера веана хьаша ву.

– Ма буьрса хьажар ду цуьнан.

– Мамлюкийн баьчча ву иза – Айбак, шен махкахь глараваялла тлемало. Иэшам хлун ю ца хаьа цунна. Церан шайн паччахь а цуьнах озалуш ву бохуш, дуьйцу хезна суна.

– Цунна юххехь лаьтта элдарчу деглера къона стаг а цуьнца ву?

– Хлаъ, цуьнан цле Биберд ю. Иаламат боккха ницкъ болуш ву, боху, иза. Иза, члара санна, некадан хууш а, хлорда чохь ша цхьамма нана-доккха мара*(21) такхадо бохуш а дуьйцу ...

– Иза-м вайнахах хила а тарло хьуна. Дуьненан массо а маьллера лечкъийначу божаберех вовшахтоьхна ду мамлюкийн эскар бохуш, хезна... Вайн махкара мел дукха длакхийлина иштта бераш.

– Иштта хир дац олийла а дац...

– Цунна юххерниг Аланин паччахь ву, Роксалан-Бахладур. Иза-м суна Маласехь, церан

коьртачу шахъарахъ гина – глехъачу кураллийца длахедедира Коьрас.

Теман хьуьнарш гайтар дладоладелира.

Кхуза гулбелларш киллой бацара. Массеран а дара длагайта хьуьнарш, лаккхара говзалла. Тайп-тайпа хьуьнарш гойтура цара: говраш тлехъ чуччахьодий, леташ, таррашца, охъатохаран латарш, ницкъ къовсар. Юха, шина декъе бекъалой, теман говзалла талларехъ зуьйш. Амма цхьа а вац оьглазлонца чуглерташ.

Дависа, темаш юкъара дла а бевлла, шех иштта еккъа къовсаман кеп хилахъара хлокху хьуьнарш гайтарх! Ций ца ланош, кладделча, вовшийн мара а кхеташ, забаршца дласа а къаьсташ.

Хинца а гена ду-кх дуьненахъ, иштта машаре дахар длахлотта!

Аьстмар реза ву шен блонна. Массо а къийсаршкахъ блъьргбузош чекхбевлла уьш. Тархана а, цуьнан керлачу накъосто а цецъяьккхина ерриге а теман аре. Пиэлагаш санна, дласалестабора цаьршимма шайца ницкъ къуьйсурш.

– Уьш муьлхачу къомах бу? – Айбакан къона накъост Биберд боккхачу ларамца хьобжура толамхошка.

– Нохчий! – жоп делира юххехъ лаьттачу паччахъан везиро.

– Муьлхачу махкара? – Айбак а вац царна тлера блъьрг боккхуш..

– Хъан хаттаро цхьа зама дагаийти суна.

– Хлун ду иза?

– Персин паччахьо Дарийс шен заманчохь омра дина хилла, махкана къилбаседехьа ондда тлеман глап йогла, иза ларъян оцу махкахь мел дехачу хлора къомах цхьацца глора кечъе аьлла. Цуьнан омра сихонца кхочушдина. Дарий шен сакашца оцу тлемалойн кечаме хьажа, церан собар, доьналла зен лиъна, оцу глорпе вахана, хлинца тахана, вай санна. Паччахьо дихкина оцу эскарна юург яла, церан говраш юзо, хийца а. Кхо де далале эскарна юкъахь низам телхина, доьналлин, оздангаллин гураара бевлла, гондхьарчу ярташна талораш деш, цхьаболчара шайн герз, говраш а бепигах, чагларх хуьйцуш хилла, кхиберш, бевдда, шайн-шайн цлехьа бирзина.

Амма, царах массарах а къаьсташ, низамах ца юхуш, гелдалар хлун ду ца хууш, де-дийне шовкъе юьйлуш, цхьа глора хилла, кхин садалар доцуш, берриге ницкъ а, глора а тледахийтина, тлеман кечамбар ца сацош, шайн дой хьийзош, тлаккха, длатохалой, хелхарш деш, чан эхкхийтина бохкуш. Паччахьан инзарваларан доза ца хилла. Иштта ворхI дей, ворхI буьйсий длаьялла, оцу тамашенчу глеранан кхин шовкъ ца йовш.

Шен туртекхаш тлекхайкхина, Дарийс хаьттина цаьрга:

– И хлун эчиган нах бу, и хлун тлулган нах бу, ворхI дийнахь-буса мацалло а, хьагалло а къар ца бина, дерриге а эскар гелделча а шекбоцурш ? – аьлла.

– Къилбаседа Къапказера нохчий бу уьш! – аьлла, жоп делла царах цхьамма.

– Нахчи жаххлан! – мохь белира, боху, паччахьан. – Мехкан сийлалла!

– Нахчи жаххлан! – тлетевжира, боху, хьалдолу сакаш а. – Нахчи жаххлан!

– Турпала нохчий! – аьлла, Дарийс тиллина цѣ хинца а йисина цаьргахь. – Везир дийцина велира.

– Дарий харцлуйш ца хилла. Бан а бу уьш турпала нохчий! – резахира Айбак.

Хинццалц вист а ца хуьлуш, дуьйцучуьнга лерина ладобгуш лаьтта дуьненна гуотаса кхиъна волу Илманча Юстиан паччахьна тевирзира.

– Хьан пачхьалкхана юкъабоглуш буй и къам деха мохк? Муьлхачу аглор беха уьш?

– Бу-те. Аланин малхбалера цхьа дакъа ду иза. Цара шаьш йоккху цѣ – Нашха мохк. Дуккхачу а тукхамех кхоллабелла барт*(22) бу иза, масийтта олаллех лаьтташ, – доггах жоп делира Роксалан-Бахладура. - Лаъмнийн бахархой бу уьш, и шайн мохк санна, комаьрша, хаза къам а ду.

– И къам юххера довза лаьар-кха суна, - шен лаам бовзийтира Юстиана.

Иза лаам болуш Айбак а вара.

– Тахана вайца ву церан воккхачу элан клант Шамшукъа. Шу цунна довзуйтур ду ас.

– И чогла бакъахьа хир ду.

Аренца хинца а ловзарш длаглуш дара. Цѣххьана, цхьана омрица санна, дойшкахь болу береш, низамехь хаьхкина, юьстахо дланисбелира, боккхачу ларамца гennaхь гучуяьлладу керладу глеранна некъ а бостуш. Шайна оццул тидам тѣбахийтанарш баккъал инзаре хаза а, куьце а бляьхой бара.

– Мехкарий схьакхаьчна!

– ЭхI, ма товш а бу!

– Лаьмнийн хлайкалш ду уьш!

Мехкаршкахь Iаламат товш дара леррина царна тегна тIеман барзакъ. Герз а дара, куьцанна санна, царна ... шатайпана дина. Ткъесах тарлора уьш тIеман кIуркIаманехь. Схьагучу эсалчу мехкарийн экамаллах махкана орца эшнадохь хIумма а ца дуьсура. Царах иллешка декара къоьжачу лаьмнашкахь.

Аьстмар дуьхьалвахара турпалчу мехкаршна. КIант тIекхаччалц хьалха йогIург сецира. Иза церан эла яра.

– Иштар, тахане хьуна кхераме хета суна, - лохха вистхилира кIант йоле. – Маьлха-Аьзни а ларор ма яра...

– Аьстмар, суна са ма гатде, Ламхон пурбанца лелаш ю со, – дуьхьал паргIат йистхилира йоI. Цуьнан юьхь гуш яцара, и дIахьулийнера варзакъан цхаро*(23).

– И мила ю? Хьуна евзаш ю иза? – хаттарца тIевирзира Дауд, Аьстмар юхавирзича.

- Мехкарийн баьчча ю.

- Цуьнан юьхь лачкъийна хIунда ю?

- Ирча ю иза, - велавелира клант. – Дауд, цкъя-м вагор ву-кхий хьо хьан дукха хаа лааро.

- Дала хьеханза...

Мехкарша шайн хаарш гойтуш, юкъя-кара тлемалойн резахиларан глугл глоттура аренца. Тарханна а, Алмазна а геннара евзинера Дика. Йола къяйллах бляцаш йира доттагашка. Шиммо а доккхачу дозаллийца тергамбора къяначу йола йохучу хьалхарчу глулчийн – Дикин дуьхьярлера толамаш бара уьш. Тархан инзарвуйлура оцу экамчу йола гойтучу хьюнарех. Са а айбина лара клант, Дика гальяларна, лазаярна кхьоруш, хьяьжа те хьацар а тоьхна. Ткъя Алмазна дуьхьяра гушдоцчух тера дара мехкарийн тасадаларш – иза парглат хьюьжура цаьрга.

Суйра-Кьортехь тийналла хюьттина, цхья а адам кхузахь доцуш санна. Ша мел долу эскар, цхья а вист ца хуьлуш, догла а делла лаьтта арахь. Сурхой лерина ладуглуш бу Аланин паччахьо дечу къямеле.

– Мехкан баьччанаш, сурхой! Тахана кхуза гулдалар а, тлеман кечам зиэр а хинццалц хиллачул ладаме ду, хлунда аьлча арахьара кхерам алссам теглюьртина вайна. И кхерам массарна а бу. Дадаханчу шерашкахь, ткъяесна шо хьалха, мостагчо шен ницкъ а, хилла а гайтира, вайн барт цахиларо вайн глорасизалла а гайтира. Дукха зенаш а хили, адамаш хлаллак а хили. Хлетахь вай кийча дацара мостагчух лата ма деззара лата.

Хилларг, хиллачун бахьанаш а дуьйцуш, карлаяьккхира паччахьо зама. Дуьйцура хлокху мехкийн къяьмнийн шатайпаналлах, церан цхьяьнадоьзначу дахарх, кхиарх а.

Леча, Аьрзу, Кьора а дуьхьяра хезаш вац оцу алун шерийн хиламаш. Солтас кхин а дика юьйцура кегийрхошна и зама. И кхоъ хилла ца лара ойлане воьжна. Дуьйцучо хинца а ерза ца туьгу деган чевнаш меттахъяьхна. Массеран а юкъяра лазам бара буьйцург. Дукха хан яц даяьлларг, цундела изсо хинца а дукха лерина ларъеш ю оцу шерийн къизалла.

Лаьмнийн хлайкал

Автор: Administrator

01.02.2018 11:50 - Обновлено 01.03.2018 16:08

– Сан дехар дара массаьрга а: кхераман киртиг вайна тӀехӀоьттича, къаьмнаш а, дин а, ца къестош, вовшийн гӀортораш хилалаш. ТӀаккха вайна кхераме вац мел луьра мостагӀ а, иэшалур ю муьлхха халонаш а, – чӀагӀдарца дерзийра Роксалан-БахӀадура шен къамел.

– Вай цхьаь ду!

– Дела вайца ву!

– МостагӀашна некъ бац кху махка!

– Тхо тахана а кийча ду тӀамна!

Суьйра-Корта Ӏадийра бӀаьхойн шовкъечу маьхьарша.

Цхьана боккхачу сингаттамна санна, цӀеххьана кхоьлира хӀинццалц екхна хилла стигал, диэланхих*(24) юьзна схьалахкаеллачу мархаша шийла догӀа тохарца яйира шовкъийн цӀе а, тӀаьххье тоьхначу ткъесан гӀовгӀано къардира эзарнаш тӀемалойн кийрара даьлла «Орс-тох!» а.